

บทที่ 2 ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่อนุภาคและพื้นที่ชายแดนเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งและโอกาสทางเศรษฐกิจของพื้นที่ เมือง ชุมชน และคนในพื้นที่ โดยสร้างความเข้มแข็งให้แก่เมืองที่เป็นชุมชนศูนย์กลางของอนุภาคและเมืองชายแดนที่มีศักยภาพจะเป็นประตูการค้าติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติ ให้สามารถเชื่อมโยงกับชุมชนศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศ และเปิดติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งจะเป็นการพัฒนาฐานการผลิตใหม่ของประเทศในอนาคตต่อไป ทั้งนี้ ประเทศไทยได้มีโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในระดับอนุภาค ไม่ว่าจะเป็นเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจและเขตหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ ทำให้เมืองเชียงแสนซึ่งเป็นเมืองชายแดนทางตอนเหนือของจังหวัดเชียงรายมีบทบาทสำคัญและมีลักษณะเด่นที่เป็นสิ่งจูงใจให้เกิดแรงดึงดูดทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับเมืองชายแดนประกอบด้วย 6 ส่วน คือ

- 1)ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจประกอบด้วยแนวความคิดของโลกาภิวัตน์ ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ และแนวความคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
- 2)เรื่องเกี่ยวกับทฤษฎีและเทคนิคการวางแผนภายในภูมิภาค ประกอบด้วยทฤษฎีทฤษฎีแหล่งที่ตั้ง
- 3)ทฤษฎีการวางแผนระหว่างภูมิภาค ประกอบด้วยทฤษฎีฐานเศรษฐกิจ ซึ่งจะเกี่ยวกับการเติบโตของภูมิภาคและเศรษฐกิจของเมืองชายแดน
- 4)นโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองชายแดน
- 5)วิทยานิพนธ์ เอกสาร บทความต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนา การอนุรักษ์ และการวางแผนเมืองชายแดน
- 6)สรุป

2.1.ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ

มีทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีเศรษฐกิจอยู่ 4 ส่วน คือ แนวความคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ และแนวความคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งทฤษฎีและแนวความคิดเหล่านี้จะช่วยในการอธิบายผลของการรวมกลุ่มระหว่างภูมิภาค ประเทศ และรัฐ ตลอดจนผลที่มีต่อเศรษฐกิจแบบไร้พรมแดน

2.1.1. แนวความคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์

Kiely and Marflect (1988) ได้กล่าวว่า แนวความคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ได้กลายเป็นประเด็นสำคัญโดยแนวความคิดนี้ คือ การที่แนวความคิด สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจได้ใกล้ชิด มีความสัมพันธ์กัน หรืออาจหมายถึงการที่โลกเป็นแหล่งรวมของแนวความคิด ผลผลิตต่างๆ ซึ่งสามารถเคลื่อนที่ไปได้ทุกแห่งในเวลาเดียวกัน ซึ่งรวมไปถึงการที่นวัตกรรมใหม่ๆ ขยายไปทั่วโลก ดังนั้น กระบวนโลกาภิวัตน์ คือ การสร้างโลกให้เป็นหนึ่งเดียวกัน หรือเป็นพื้นที่เดียวกัน ซึ่งจะเป็นการทำให้ปราศจากพรมแดน

จะเห็นได้ว่า กระบวนโลกาภิวัตน์ไม่ใช่แนวความคิดที่เกิดขึ้นใหม่แต่เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นการแพร่ขยายแนวความคิดไปอย่างกว้างขวาง โดยแนวความคิดนี้ได้นำไปสู่การเปิดตลาดเสรี และตลาดโลก กระบวนโลกาภิวัตน์มีความสำคัญต่อสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง แต่จะเน้นความสำคัญของผลกระทบทางเศรษฐกิจที่มีต่อการเติบโตของภูมิภาค โดยเมืองชายแดนจะมีบทบาทสำคัญในความเจริญของภูมิภาค โดย Scott (1999) กล่าวว่า เขตชายแดนและภูมิภาคชายแดนในปัจจุบันเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ เป็นพื้นที่แห่งอำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันเป็นยุคของความอิสระทางด้านเศรษฐกิจ ด้วยเหตุผลที่ว่า เมืองชายแดนและภูมิภาคชายแดนในปัจจุบันเป็นพื้นที่ซึ่งมีการเคลื่อนย้ายคน สินค้า ความมั่งคั่ง และข้อมูลข่าวสาร เพราะประเทศต่างๆ ต้องการให้เกิดการไหลเวียนของการค้าและการลงทุน และสภาพทางเศรษฐกิจที่มีค่าการลงทุนของการข้ามเขตชายแดนต่ำสุด

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยร่วมกับกรมการผังเมืองและกรมการพัฒนาชุมชน (2540) เสนอว่า กระบวนการโลกาภิวัตน์ในด้านเศรษฐกิจ จะมุ่งเน้นทางการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนรวมถึงการเพิ่มโอกาสของการเคลื่อนย้ายเงินทุนข้ามพรมแดนประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว การเจริญเติบโตจะมีมากขึ้นเมื่อประเทศต่างๆ ในระดับภูมิภาคเปิดพรมแดนเพื่อให้เกิดความอิสระในการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ เงินทุน แรงงาน และเทคโนโลยี โดยผลของกระบวนการโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดการแพร่กระจายของอุตสาหกรรม และการบริการระหว่างประเทศ ผลที่ตามมา คือ บริษัทข้ามชาติ และการลงทุนจากต่างประเทศจะเข้ามามีบทบาทในการเมืองมากขึ้น สมชาย ภคภาสนีวิวัฒน์ (2541) กล่าวว่า นานาประเทศต่างยอมรับและเชื่อว่าการไหลเข้ามาของการค้าและการลงทุนจะก่อให้เกิดการจ้างงาน ซึ่งจะมีผลต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติ และสามารถยกระดับมาตรฐานการครองชีพได้ นอกจากนี้ การค้าระหว่างประเทศยังมีส่วนช่วยให้เกิดการพัฒนาประเทศ ซึ่งในภาพรวมของผลกระทบกระบวนการโลกาภิวัตน์นี้ส่งผลที่ดี โดยประเทศส่วนใหญ่เสนอให้มีการรวมกลุ่มระหว่างประเทศเพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการเปิดพรมแดนของประเทศตนเองและเกิดการค้าที่ไร้พรมแดนทั้งระบบ การขยายตัวของโลกาภิวัตน์นี้ได้จำกัดขอบเขตในด้านการค้า การลงทุน หรือการบริการ แต่การเชื่อมโยงดังกล่าวจะขยายตัวพร้อมๆ กับการเชื่อมโยงทางด้านบุคลากร พ่อค้า นักธุรกิจ นักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ส่งผลกระทบต่อปรับตัวของเศรษฐกิจและธุรกิจภายในของแต่ละประเทศอย่างกว้างขวาง ต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากระบวนการโลกาภิวัตน์จะเป็นการให้โอกาสทางการไหลเวียนของเงิน
ทุน เงินตรา การขยายตัวของตลาดโลก และการแพร่กระจายของเทคโนโลยีซึ่งจะทำให้เพิ่มผลผลิต แต่
ขณะเดียวกันก็เกิดให้ปัญหาด้านสังคม และเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ธเนศวร์ เจริญเมือง (2538)
ให้ความคิดเห็นว่า แม้ว่าข้อจำกัดด้านเขตแดนลดน้อยลง แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากที่ได้ผนวกเข้าไปอยู่
ในวงจรทางเศรษฐกิจทุนนิยมแล้ว ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนได้เปรียบและเสียเปรียบ ความเหลื่อมล้ำ
ต่ำสูงระหว่างชนชั้น ช่องว่างทางเศรษฐกิจของประชาชน ความด้อยโอกาสของคนในชนบทยังคงอยู่
วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมบางส่วนถูกทำลาย การบริหารการจัดการทรัพยากรของชุมชนอ่อนแอลง การ
เคลื่อนย้ายแรงงานสูงเกิดความขัดแย้งกับแรงงานในพื้นที่เดิม ในภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำได้เกิดปัญหาสิ่ง
แวดล้อม ปัญหาสตรี เด็ก ปัญหาขบวนการรายย่อย ปัญหาความยากจน และก่อให้เกิดปัญหาภูมิภาคนิยม
ได้ ซึ่ง Scott (1999) ก็คิดเช่นเดียวกัน เนื่องจากกระบวนการโลกาภิวัตน์อาจทำให้เกิดการลักลอบนำ
เข้ายาเสพติด ของหนีภาษี และการเข้าเมืองหรือการอพยพย้ายถิ่นอย่างผิดกฎหมาย รวมทั้งก่อให้เกิด
ปัญหาการจัดการเมื่อภาคเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลง ประเทศส่วนใหญ่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงความ
ชำนาญ และเทคนิค เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้เข้าไปสู่การค้าระหว่างประเทศหรือตลาดโลกได้

แนวความคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์นี้ทำให้เห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศต่างๆ
ต้องมีการปรับนโยบายต่างๆ เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การเปิดพรมแดนจะ
นำมาซึ่งปัญหามากมายโดยเฉพาะปัญหาทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ เครื่องมือที่ใช้ในการดึง
ดูดการลงทุนจากต่างประเทศ คือ การลดภาษี การปรับปรุงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การแก้ไข
กฎระเบียบที่เข้มงวดและกฎหมายที่อ่อนแอ นอกจากนี้ ยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มของภูมิภาค
และอนุภาคโดยมีจุดหมายเพื่อป้องกันและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยการใช้ภาษีศุลกากรและ
นโยบายข้อกีดกันทางการค้าอื่นๆ

โดยสรุปแล้ว แนวความคิดของกระบวนการโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งสำคัญต่อภูมิภาคชาย
แดนและการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ในอดีตภูมิภาคชายแดนของแต่ละประเทศมักเป็น
พื้นที่ที่มีความขัดแย้งกัน แต่ในปัจจุบันพื้นที่ภูมิภาคชายแดนได้เปลี่ยนแปลงบทบาทไปตามกระแสโลกา
ภิวัตน์ โดยความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจะมีความสำคัญมากขึ้น เกิดการรวมตัวกันทางด้านเศรษฐกิจ มี
การข้ามพรมแดนระหว่างภูมิภาค มีความเชื่อมโยงกันโดยเฉพาะในส่วนของท้องถิ่น บริษัทและภาครัฐ
บาลมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและมีการจัดการ ดังนั้นการเสนอให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างภูมิภาค
ในทางปฏิบัติคือการส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเพิ่มสัดส่วนของการค้า การไหลเวียนของการ
ลงทุนและทรัพยากร การวางแผนด้านการขนส่ง และการปรับปรุงจุดข้ามแดนที่เป็นจุดเข้า-ออกของแต่ละ
ประเทศ สิ่งเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่า เมืองชายแดนเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเนื่องจากจำนวน
หรือปริมาณของสินค้า การบริการ และจำนวนปัจจัยการผลิตที่มีการเคลื่อนย้ายจะก่อให้เกิดการเชื่อมโยง
ทางเศรษฐกิจในระดับเศรษฐกิจโลก ส่วนผลของกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีต่อประเทศไทยและทิศทางการ
รวมกลุ่มทางภูมิภาคจะมีแนวโน้มที่ดี โดยประเทศไทยจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงโดยการรวมกลุ่มทาง
เศรษฐกิจ จะนำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีความ

สัมพันธ์กับการลงทุนโครงการจากต่างชาติ โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดน ซึ่งการร่วมมือกันจะเป็นโอกาส การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยต่อไป

2.1.2. ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ

สิ่งจำเป็นพื้นฐานของทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ ก็คือ การค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้นเนื่องจากประเทศต่างๆ ผลิตสินค้าได้ด้วยต้นทุนที่แตกต่างกันเพราะแต่ละประเทศต่างก็มีทรัพยากรและความชำนาญในการผลิตต่างกัน ประเทศที่มีทรัพยากรมากก็จะได้เปรียบในการผลิตสินค้าซึ่งต้องใช้ทรัพยากรนั้นๆ โดยทั่วไปแล้วนั้น การค้าระหว่างประเทศอยู่ในลักษณะที่ว่าแต่ละประเทศจะผลิตสินค้าที่ตนเองมีความถนัดซึ่งเป็นสินค้าส่งออก ขณะเดียวกันก็จะสั่งเข้าสินค้าที่ตนเองไม่สามารถผลิตได้หรือผลิตได้แต่ต้นทุนสูงกว่า จึงเสมือนเป็นการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศ ทำให้ใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด การค้าระหว่างประเทศจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ประเทศต่างๆ ได้รับความประโยชน์ร่วมกันทำให้ประชาชนมีมาตรฐานการครองชีพโดยเฉลี่ยสูงขึ้น ผู้บริโภคจะซื้อสินค้าจากต่างประเทศซึ่งมีคุณภาพที่ดีกว่าหรือถูกกว่าที่ผลิตภายในประเทศเพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประเทศ ในขณะที่ผู้ผลิตจะทำการขายผลผลิตในราคาที่สูงกว่าหรือปริมาณที่มากกว่า โดยส่งออกต่างประเทศเนื่องจากต้องการผลกำไรและความมั่นคงเพิ่มขึ้น ประเทศต่างๆ คาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนสินค้าดังกล่าวนี้ ดังนั้น การค้าระหว่างประเทศจึงเป็นที่คาดเดาว่าจะพัฒนาคุณภาพผลผลิตกำไร ความมั่นคงและร่ำรวยตลอดจนเพิ่มจำนวนผลผลิต และสวัสดิการของผู้บริโภค และเป็นที่คาดหวังว่าจะเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดความมั่งคั่งของประเทศและต้องขึ้นอยู่กับนโยบายต่างประเทศซึ่งมีความสำคัญเช่นกัน

ธีระพงษ์ เหมฤกษ์อำพล (2537) กล่าวว่า จากแนวความคิดของอดัม สมิธ สามารถนำไปอธิบายเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยเน้นกลยุทธ์ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานจากการส่งเสริมการส่งออกสินค้าพื้นฐานหรือสินค้าขั้นปฐมภูมิ และเพิ่มพูนความสำคัญด้านการขยายจำนวนการผลิตโดยผลิตจากการประหยัดจากขนาด หรือผลิตเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะเป็นการเพิ่มผลผลิตและเพิ่มมาตรฐานการครองชีพ การเพิ่มจำนวนการผลิตก่อให้เกิดราคาสินค้าต่ำลง และขยายตลาด ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่งคั่งของประเทศ ดังนั้น การค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย คือ การขยายตลาดโดยการข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ การซื้อขายสินค้าและบริการในตลาดต่างประเทศมากกว่าระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ รวมทั้งการส่งออกซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจของไทยเติบโต และอุดม เกิดพิบูลย์ (2543) ได้กล่าวถึงความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของนักทฤษฎียุคคลาสสิกชื่อ เดวิด ริคาร์โด ว่า ทฤษฎีของริคาร์โดนี้ได้เน้นว่าประเทศจะได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการค้า ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการค้าได้ประโยชน์จากการค้า คือ การกระจุกตัวของทรัพยากรธรรมชาติที่มีศักยภาพของแต่ละประเทศ โดยที่ประเทศเหล่านี้จะใช้ความชำนาญในการผลิตสินค้าที่มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ ในด้านการค้าระหว่างประเทศ ความได้

เปรียบเทียบเปรียบเทียบจะหมายถึงความสามารถของประเทศในการผลิตสินค้าในราคาต่ำสุด การผลิตเพื่อการส่งออกได้มากกว่าอีกประเทศหนึ่ง

ในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของเมืองชายแดน ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบสามารถอธิบายรูปแบบทางด้านภูมิศาสตร์ซึ่งมีผลต่อความเชี่ยวชาญและกำหนดทิศทางของการค้า สินค้าส่งออกหลักของประเทศไทย คือ สินค้าทางการเกษตรหรือสินค้าในขั้นปฐมภูมิ ด้วยเหตุนี้ กลยุทธ์ในการกำหนดกรอบการพัฒนาเมืองชายแดนจำเป็นต้องมีการพิจารณาโดยมุ่งเน้นการส่งเสริมการลงทุนด้านการเกษตร การแปรรูปสินค้าการเกษตร และอุตสาหกรรมการเกษตร ซึ่งจะเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิต โดยมีการใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่นและสนับสนุนอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเนื่องจากความได้เปรียบด้านแรงงานราคาถูก ในเรื่องการค้าเสรี ประเทศไทยได้เน้นการส่งเสริมและเข้าร่วมกับกิจกรรมความร่วมมือระหว่างอนุภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีการทำงานร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้าน นโยบายนี้ได้เน้นลงในพื้นที่ชายแดนตั้งแต่สมัยนายกรัฐมนตรีชาติชายในปี พ.ศ.2533 ได้ประกาศให้พื้นที่อนุภาคควรมีการเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่สนามรบมาเป็นสนามทางการค้าโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศ GMS ในโครงการอนุภาคแม่น้ำโขง (The Great Mekong Sub-region) ความร่วมมือกันระหว่างอนุภาคของประเทศต่างๆ ได้เน้นพื้นที่เมืองชายแดน กลยุทธ์สำหรับการพัฒนาเมืองชายแดนได้มีการกำหนดที่สิ่งที่มีอยู่และควรมีการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้น โครงการพัฒนาความร่วมมือระหว่างอนุภาคแม่น้ำโขงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิตในเรื่องความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในภูมิภาค เนื่องจากทำเลที่ตั้งเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคทำให้ประเทศไทยมีฐานะเป็นศูนย์กลางด้านการบริการ การท่องเที่ยว การค้าชาย การผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ที่หลากหลายเพื่อส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน และยังคงอาศัยวัตถุดิบทางเกษตรจากจีนตอนใต้ พม่า อินโดจีนเพื่อแปรรูปจะได้ส่งออกแก่ตลาดอื่นๆ อีกด้วย

2.1.3. แนวความคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

Jovanovic (1989) กล่าวว่า การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้รวมความคิดความรู้เกี่ยวกับพื้นที่การค้าแบบเสรี ,สภาพศุลกากร, ตลาดร่วม และกลุ่มทางเศรษฐกิจอื่นๆ ที่มาจากภูมิภาคต่างๆ สิ่งเหล่านี้เป็นวัตถุประสงค์หลักที่น่าสนใจของทั้งประเทศที่พัฒนาและประเทศที่กำลังพัฒนา เนื่องจากมีผลต่อการเคลื่อนย้ายสินค้า และก่อให้เกิดการเติบโตของภูมิภาค ประเทศส่วนใหญ่ต่างมีจุดมุ่งหมายที่จะลดการนำเข้าสินค้าและส่งเสริมให้เกิดการส่งออกให้เพิ่มมากขึ้นโดยการใช้เครื่องมือทางนโยบายหลายประการ เช่น ภาษีศุลกากร และข้อจำกัดทางการค้าต่างๆ (จำนวนโควตา ภาษีชายแดน การช่วยเหลือภายในประเทศ และอื่นๆ) และการขยายทางการค้า ซึ่งจะนำไปสู่ข้อตกลงระหว่างประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา นอกจากนี้ ประเทศต่างๆ ยังมีการนำการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมาปฏิบัติโดยการใช้การสร้างกฎข้อจำกัด เช่น เครื่องมือนโยบายต่างประเทศ เนื่องจากประเทศเหล่านี้มีความเชื่อว่าจะสามารถใช้แก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับขนาดของประเทศได้ วัตถุประสงค์ของการสร้างกฎข้อกีดกันทางการค้า คือ การสร้างการลดความอ่อนแอทางการค้าระหว่าง

นานาชาติโดยต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบขององค์การค้าโลก WTO สำหรับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เป็นหนทางที่เป็นข้อกีดกันทางการค้า ดังต่อไปนี้

(1) ความร่วมกลุ่มความร่วมมือของภูมิภาค (Preferential Trading Club) เป็นลักษณะของสมาชิกของประเทศต่างๆ หรือรัฐบาลของประเทศสมาชิกมีความร่วมมือในการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐาน โดยมีการลงทุนในโครงการใหญ่ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดผลประโยชน์ต่อประเทศ

(2) เขตการค้าเสรี (Free Trade Areas) คือ พื้นที่ที่มีจุดมุ่งหมายหลักในการอำนวยความสะดวกในการค้าภายในพื้นที่ที่มีการสร้างหรือกำหนดเขตปลอดภาษีศุลกากรให้กับประเทศในภูมิภาคเดียวกัน เช่น EFTA AFTA NAFTA เป็นต้น

(3) สหภาพศุลกากร (Customs Unions) เป็นการพัฒนาเขตการค้าเสรีอีกรูปแบบหนึ่ง โดยมีการใช้กฎของประเทศไทยในกลุ่มและมีการใช้ภาษีศุลกากรกับการนำเข้าสินค้าของประเทศนอกกลุ่ม

(4) ตลาดร่วม (Common Markets) มีวัตถุประสงค์ในการกำจัดภาษีศุลกากรและข้ออุปสรรคทางการค้าอื่นๆ กับการค้าภายในกลุ่ม แต่เลือกปฏิบัติด้านภาษีศุลกากรกับประเทศนอกกลุ่ม เช่น การกำจัดข้อจำกัดการไหลเข้าของเงินตรา แรงงาน และเทคโนโลยี ท่ามกลางประเทศในกลุ่มสมาชิก

(5) สหภาพเศรษฐกิจ (Economic Unions) มีวัตถุประสงค์หลักในการทำให้เกิดความเป็นเอกภาพของนโยบายทางเศรษฐกิจ ประเทศสมาชิกจะมีการใช้เงินตราสกุลเดียวกันมีการใช้นโยบายแบบเดียวกัน

จากแนวความคิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจะระหว่างประเทศพบว่า มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการศึกษาการพัฒนาเมืองชายแดน ในปัจจุบัน การรวมกลุ่มของประเทศต่างๆ มีความหลากหลายทั้งขนาดทางเศรษฐกิจและความสำคัญของขนาดเศรษฐกิจ จะเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดบทบาทของประเทศในระดับเวทีตลาดโลก โดยมีการเสนอให้สิทธิพิเศษแก่กลุ่มประเทศสมาชิกที่มีการรวมกลุ่มกัน กลุ่มการรวมตัวทางเศรษฐกิจกลุ่มหนึ่งที่มีชื่อเสียงมากและประสบความสำเร็จจากการรวมกลุ่มภูมิภาค คือ อาเซียน ประเทศไทยเป็นสมาชิกในกลุ่มอาเซียนและเขตการค้าเสรี AFTA ซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อรักษาความมั่นคงมั่นคงของประเทศ และต้องการขยายด้านการค้าและการลงทุน สถานการณ์เหล่านี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาเมืองชายแดนโดยเฉพาะเรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับอนุภูมิภาค (Sub-regional Cooperation) (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

2.2. ทฤษฎีและเทคนิคในการวางแผนภายในภูมิภาค

วัตถุประสงค์หลักในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือการอธิบายว่า ทำไมพื้นที่ในภูมิภาคจึงมีการเจริญเติบโตช้ากว่าพื้นที่โดยรอบคำตอบของคำถามดังกล่าวและการอธิบายจะใช้เทคนิค และทฤษฎีการวางแผน โดยมีการจำแนกไว้ดังนี้ ทฤษฎีทำเลที่ตั้ง ทฤษฎีนี้จะใช้ในการอธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการเติบโตของเมืองและภูมิภาค

2.2.1. ทฤษฎีแหล่งที่ตั้ง (ทฤษฎีทำเลที่ตั้ง)

ในการอธิบายว่าการตัดสินใจเลือกทำเลที่ตั้งทำได้อย่างไร เป็นทฤษฎีที่มีความสำคัญมากเนื่องจากเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีในพื้นที่ และวิเคราะห์ว่าพื้นที่เมืองแลภูมิภาคมีการเจริญเติบโตอย่างไร ดังนั้นในการทำความเข้าใจเรื่องทฤษฎีทำเลที่ตั้งมีความสำคัญโดยเฉพาะทำเลที่ตั้งของอุตสาหกรรม ในทฤษฎีทำเลที่ตั้ง มีทั้งทฤษฎีว่าด้วย ที่ตั้งทางเกษตรกรรม และทฤษฎีว่าด้วยที่ตั้งทางอุตสาหกรรม ทางที่ตั้งด้านเกษตรกรรมมีแนวคิดของ ฟอน ทูเนน (Von Thunen) (1826) ซึ่งเขาได้สมมติว่า ชุมชนเมืองใหญ่แหล่งหนึ่งอยู่ท่ามกลางบริเวณไร่นาที่มีความอุดมสมบูรณ์เท่าเทียมกัน ทุกทิศเป็นตลาดและแหล่งผลิตแปรรูปผลผลิตทางเกษตรสำหรับภูมินาคนั้น โดยมีความเข้มข้นของกิจกรรมเป็นรูปวงกลมแผ่ออกไปโดยรอบจากศูนย์กลางเมือง สินค้าที่มีน้ำหนักมากหรือขนาดใหญ่จะมีแหล่งผลิตอยู่ใกล้ตัวเมือง ในขณะที่สินค้าที่มีขนาดเล็กกว่าจะตั้งแหล่งผลิตอยู่ไกลออกไปได้ ทั้งนี้เพราะว่าค่าขนส่งเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดในด้านที่ตั้งของแหล่งผลิตสินค้าเหล่านั้น ส่วนทฤษฎีทำเลที่ตั้งอุตสาหกรรม คือ การอธิบายว่าทำไมอุตสาหกรรมจึงได้ตั้งอยู่ ณ ที่แห่งนี้ และสถานที่ไหนเหมาะแก่การตั้งโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด กระบวนการอธิบายจะเกี่ยวข้องกับการอธิบายการกระจายทั่วไปของอุตสาหกรรม และทำเลที่ตั้งของอุตสาหกรรมโดยเฉพาะ อย่างแนวคิดของ อัลเฟรด เวเบอร์ (Alfred Weber) (1956) ที่เน้นว่าภาคเอกชนจะเลือกที่ตั้งโรงงานในที่ที่ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำสุด โดยเฉพาะต้นทุนค่าขนส่ง ต้นทุนแรงงาน และการประหยัดที่เกิดจากการกระจุกตัวหรือการกระจายตัว แต่ออกัส ลอช (August Losch) มีความเห็นแตกต่างว่า ผู้ผลิตจะเลือกที่ตั้งโรงงานที่ที่ทำให้เกิดกำไรสูงสุด โดยมีสมมติว่า พื้นที่ไม่มีความแตกต่างกันทางภูมิศาสตร์ และปัจจัยการผลิตอันได้แก่ วัตถุดิบ แรงงาน และทุนมีอยู่ทั่วไปและพอเพียง ผู้บริโภคอยู่กันอย่างหนาแน่น สม่าเสมอ และไม่มีความแตกต่างกันด้านรสนิยม ผู้ผลิตไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้น ลักษณะของผลกำไรที่ได้จากการขายจึงเป็นรูปกรวยสูงสุดอยู่ที่ตั้งโรงงานและลดน้อยลงตามระยะทางที่ห่างออกไป Knowles and Wareing (1999) ได้สนับสนุนว่า การเลือกทำเลที่ตั้งอุตสาหกรรมจะเน้นถึงภูมิภาค และหาถึงความได้เปรียบที่ภูมิภาคพื้นเสมอให้แก่อุตสาหกรรมซึ่งเป็นทำเลที่ตั้งของประเทศและดึงดูดให้อุตสาหกรรมใหม่เข้าไปตั้งในพื้นที่แห่งนั้น ความได้เปรียบดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ ความได้เปรียบเชิงธรรมชาติ ความได้เปรียบเชิงความต้องการ และ ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ อาจพิจารณาความเหมาะสมของทำเลที่ตั้ง , ภูมิอากาศที่ดี , ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งพลังงานและวัตถุดิบ และความใกล้กับตลาดขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพ สิ่งเหล่านี้คือความได้เปรียบเชิงธรรมชาติ ส่วนความได้เปรียบเชิงความต้องการ หมายถึง สาธารณูปโภคที่เพียงพอ สิ่งอำนวยความสะดวกหรือการบริการทางพาณิชย์กรรม และแรงงานที่มีคุณภาพหรือมีความชำนาญ ซึ่งจะได้เปรียบมากกว่าอุตสาหกรรมที่เหมือนกัน เนื่องจากภูมิภาคเป็นสถานที่ที่มีความได้เปรียบเชิงธรรมชาติและเชิงความต้องการเหมือนกันแต่อาจไม่ได้ดึงดูดให้กับอุตสาหกรรมที่เหมือนกัน ส่วนความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ เช่น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิอากาศ ความรู้และเทคนิคต่างๆ

ตลอดจนการใช้ที่ดิน ผลที่ตามมา คือ จำนวนความได้เปรียบที่มีมากในพื้นที่ จะก่อให้เกิดแรงดึงดูดให้อุตสาหกรรมเข้าไปตั้งมากเช่นกัน ภูมิภาคที่อุตสาหกรรมเข้าไปตั้งจะเสมือนแรงดึงดูดหรือแม่เหล็กที่กระตุ้นให้เกิดเป็นจุดได้เปรียบของการพัฒนาในลักษณะของจุดความเจริญในภูมิภาคนั้น นอกจากนี้ อาจมุ่งเน้นการกระจายตัวของอุตสาหกรรมที่เข้าไปอยู่ในพื้นที่หรือเฉพาะพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้อาจมีปัจจัยทางการผลิตเฉพาะด้าน เช่น แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือปัจจัยทางการตลาด หรืออาจมีทั้งหมดกระบวนการในการผลิตได้รวมราคาของกระบวนการผลิตและค่าขนส่ง ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยหลักในการกำหนดทำเลที่ตั้ง นอกเหนือจากนี้อาจจะพิจารณา เช่น ปริมาณและคุณภาพของแรงงาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ การบริการ และพลังงาน ตลอดจนนโยบายของภาครัฐ เป็นต้น

2.3. ทฤษฎีการวางแผนภาค

2.3.1. ทฤษฎีฐานเศรษฐกิจ

ทฤษฎีฐานเศรษฐกิจเป็นการศึกษาหน้าที่ของเศรษฐกิจสาขาใดเป็นสาขาสำคัญที่ก่อให้เกิดการเติบโตในพื้นที่เมือง และเป็นทฤษฎีหลักในการใช้วิเคราะห์พื้นที่เมืองว่าเติบโตได้อย่างไร จากนั้นจะมีการนำมาประยุกต์ใช้กับภูมิภาคตามทฤษฎี โครงสร้างเศรษฐกิจของเมืองมีปัจจัยหลักอยู่ 2 ปัจจัย คือ กิจกรรมฐานหรือการส่งออก ซึ่งการผลิตสินค้าและบริการเพื่อการส่งออก และกิจกรรมที่ไม่ใช่กิจกรรมฐานหรือบริการ คือสินค้าและบริการที่มีการบริโภคภายในพื้นที่เมือง ทฤษฎีเศรษฐกิจฐานนี้จะแสดงให้เห็นถึงการคงอยู่และการเติบโตของเนื้อเมืองหรือพื้นที่เมือง การเติบโตของพื้นที่เมืองมีการเพิ่มขึ้นทางด้านกิจกรรมฐานภายในภาค จะมีผลต่อการตอบสนองความต้องการนอกพื้นที่เมือง แต่ในทางตรงกันข้าม หากมีการลดกิจกรรมฐานจะก่อให้เกิดการลดจำนวนเศรษฐกิจและการจ้างงาน ดังนั้น ทฤษฎีและกิจกรรมฐานจึงเป็นสิ่งที่ใช้ในการพิจารณาการเติบโตของพื้นที่เมืองโดยขึ้นอยู่กับกิจกรรมฐาน และจะมีการขยายกิจกรรมฐานซึ่งจะก่อให้เกิดการขยายตัวของกิจกรรมบริการ และจะเกิดเป็นการเติบโตของเศรษฐกิจในภาพรวม Goodall (1974) พูดถึงการส่งออกจะเกิดจากปฏิกิริยาต่อกันระหว่างเศรษฐกิจเมืองและเศรษฐกิจชาติ เนื่องจากกิจกรรมการส่งออกมีความสำคัญในระดับชาติและจะมีความสอดคล้องกับเศรษฐกิจเมืองโดยผ่านทางผลผลิตและการจ้างงาน จำนวนของกิจกรรมเศรษฐกิจเมืองที่มีอยู่จะก่อให้เกิดกิจกรรมภาคบริการเพิ่มขึ้นตามขนาดของเมือง หากเมืองมีขนาดใหญ่เมืองนั้นก็สามารทั้งตนเองได้มาก Nourse (1972) สนับสนุนว่า ทฤษฎีนี้จะมีการคำนวณตัวทวีคูณ โดยคำนวณจากสัดส่วนของการจ้างงานทั้งหมดกับการจ้างงานฐาน มักใช้ในการคาดการณ์ผลการเติบโตในอนาคตและผลจากการล้ำหลังของเมืองในภาค ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมฐานจะมีการทวีคูณโดยใช้ตัวคูณของกิจกรรมฐานเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการจ้างงานทั้งหมดในอนาคต ซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับกิจกรรมฐานนี้จะได้เปรียบตรงความชัดเจนในการวิเคราะห์และการคาดการณ์ นอกจากนี้ยังมีการเสนอให้เห็นถึงแหล่งที่มาของรายได้และการจ้างงานในพื้นที่ และ Richardson (1969) กล่าวว่าแต่ก็มีข้อเสียที่ว่า 1. มีความยากลำบากในการวัดกิจกรรมฐาน โดยเฉพาะปัญหาว่าจะแยกหรือจำแนกระหว่างกิจกรรมฐานกับ

กิจกรรมบริการได้อย่างไร 2.เน้นกิจกรรมการส่งออกว่าเป็นเพียงกิจกรรมเดียวที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือใช้ในการพิจารณาการเติบโตของเมือง ซึ่งการกระจุกตัวของความได้เปรียบต่างๆ ภายในเมือง จะก่อให้เกิดความเติบโตของเมือง 3.ทฤษฎีนี้แสดงให้เห็นว่าการคาดการณ์เกี่ยวกับการเติบโตของเมือง ใช้ตัวชี้วัดที่ไม่สมบูรณ์ อย่างไรก็ตามก็มีคำถามหลักว่า จะมีการแยกกิจกรรมหลักและกิจกรรมที่ไม่ใช่กิจกรรมฐานได้อย่างไร ได้มีการใช้การวิเคราะห์ Location Quotient (LQ) วิเคราะห์เพื่อการศึกษา LQ ของแต่ละอุตสาหกรรมในภาคโดยได้มาจากสัดส่วนของการจ้างงานในระดับภาคกับระดับการจ้างงานของประเทศ หากมีสัดส่วนเกิน 1 แสดงว่าเป็นกิจกรรมหลักหรือมีการส่งออก ในขณะที่หากค่าสัดส่วนมีค่าน้อยกว่า 1 จะเป็นตัวชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมที่ไม่ใช่กิจกรรมฐานหรือบริการ นอกจากนี้ Richarson ได้แยกกิจกรรมฐานและกิจกรรมที่ไม่ใช่กิจกรรมฐานดังต่อไปนี้ ในส่วนของกิจกรรมฐานจะหมายถึง อุตสาหกรรมเหมืองแร่ การเงินและการธนาคาร และกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้จากภายนอก เช่น การท่องเที่ยว ความช่วยเหลือจากภาครัฐ และสถาบันการศึกษา ส่วนกิจกรรมที่ไม่ใช่กิจกรรมฐาน เช่น ร้านค้าที่บริการภายในท้องถิ่น โรงเรียน หนายความ แพทย์ และอุตสาหกรรมที่บริการให้แก่ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การจำแนกดังกล่าวไม่สามารถจำแนกได้อย่างชัดเจน เนื่องจากความเป็นจริงกิจกรรมที่ผลิตอาจขายให้แก่ตลาดภายในหรือตลาดภายนอกก็ได้ นอกจากนี้ Richarson ยังเสนอให้มีการวัดกิจกรรมฐานและกิจกรรมที่ไม่ใช่กิจกรรมฐาน คือ การจ้างงาน ใบเสรีการจ้าง ผลผลิตสุทธิ บัญชีรายได้และรายจ่าย แต่จำนวนข้อมูลดังกล่าวก็ยากลำบากในการที่จะได้ข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ แต่การจ้างงานมักนำมาใช้ในการวิเคราะห์หรือเป็นตัวชี้วัดมากที่สุด แต่ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่ แม้ว่าจะมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับตัวกิจกรรมฐานที่นำมาเป็นตัวการเติบโตของเมือง แต่กิจกรรมบริการก็ยังคงเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่สามารถใช้ในการวัดการเติบโตของเมืองได้

โดยสรุป ทฤษฎีนี้มีประโยชน์ในการใช้วิเคราะห์การพัฒนาเมืองชายแดน การวางแผนภาคในประเทศปัจจุบันมักเน้นที่การพัฒนาเมืองชายแดนตามนโยบายของภาครัฐ โดยพยายามกำหนดให้อุตสาหกรรมเป็นตัวหลักโดยคำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่หรือความได้เปรียบของพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นอุตสาหกรรมหลักควรเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบภายในท้องถิ่นหรือประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ซึ่งจะเป็อุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเติบโตอย่างยั่งยืนต่อระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นและเศรษฐกิจของชาติ และหากมีจำนวนการไหลเวียนเข้ามาของเงินลงทุน ย่อมก่อให้เกิดผลที่ตามมาคือ การเติบโตของภาคบริการที่จะเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน และกิจกรรมเศรษฐกิจที่มีศักยภาพเป็นที่คาดการณ์ว่าจะเกิดผลต่อระบบเศรษฐกิจมากที่สุด ดังนั้น จะเป็นการเพิ่มโอกาสการจ้างงานและจำนวนประชากรในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเปลี่ยนแปลงภายในภาค

2.4. นโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองชายแดน

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดนโยบายที่จะเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาภาค ระดมการมีส่วนร่วมจากประชาชน เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนให้มี

บทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น เพิ่มโอกาสในการจ้างงาน รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารท้องถิ่นให้มากขึ้นโดยได้กำหนดให้มีการพัฒนาเมืองชายแดนที่มีศักยภาพให้เป็นประตูไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน และเร่งรัดให้มีการร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน และเร่งรัดให้มีการร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้เกิดการพัฒนาและกระจายความเจริญอย่างเท่าเทียมกันทั้งประเทศ จะช่วยลดความแตกต่างเหลื่อมล้ำระหว่างภาคมหานครและภูมิภาคต่างๆ ได้ ทั้งนี้ ได้ครอบคลุมหลักการและเหตุผล นโยบายเศรษฐกิจชายแดน และกรอบแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจเมืองชายแดน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงพาณิชย์และสำนักงานพาณิชย์จังหวัดพะเยา, 2543) ต่อไปนี้

2.4.1. หลักการและเหตุผล

(1) ภายใต้ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นและภาวะหลังจากการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยและประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย ผนวกกับเงื่อนไขใหม่ด้านการแข่งขันทางการค้าในระบบตลาดเสรีตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้ส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละประเทศจำเป็นต้องปรับทิศทางการพัฒนาเพื่อให้อาณาจักรดำรงตนอยู่ในโลกอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน โดยการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การเข้าถึงและแสวงหาตลาดใหม่ ตลอดจนการใช้ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ ที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาว

(2) แนวทางแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในโลก โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียต่างใช้นโยบายค่อนข้างเหมือนกัน คือ พยายามเร่งรัดการส่งออกเพื่อสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศ สำหรับเป็นทุนสำรองเงินตราภายในประเทศของตน ซึ่งประเภทสินค้าและตลาดสินค้าส่งออกส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเดียวกัน ทำให้สภาพการแข่งขันทางการค้าที่ความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

(3) สำหรับประเทศไทยมีศักยภาพและโอกาสทางกายภาพด้านความได้เปรียบเชิงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบ และความพร้อมจากการลงทุนระยะที่ผ่านมา มีส่วนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและช่วยให้เกิดความพร้อมสำหรับการเชื่อมโยงด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ชายแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ให้เป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญแห่งใหม่ของประเทศ ซึ่งในระยะที่ผ่านมาพบว่า การค้าและการลงทุนในบริเวณพื้นที่ชายแดนมีส่วนสำคัญในการช่วยบรรเทาปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ โดยเป็นประตูส่งออกที่สำคัญ และสนับสนุนนโยบายการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างมาก นอกจากนั้นยังช่วยพัฒนาด้านการค้า การลงทุน การผลิต และการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในลักษณะพื้นที่เศรษฐกิจที่จะเป็นฐานการผลิตการค้าที่มีมั่นคงของประเทศอย่างเป็นรูปธรรมในระยะยาวต่อไป

2.4.2. นโยบายเศรษฐกิจชายแดน

จากการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจในระดับโลก และระดับภูมิภาคในปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ประกอบด้วย 2 กระแสหลัก คือ กระแสของโลกาภิวัตน์ (Globalisation) ที่จะทำให้โลกมีขนาดเล็กลงอันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ในเวลารวดเร็ว และกระแสเศรษฐกิจโลกที่ทำการเปิดเสรีทางการค้าโดยมีข้อตกลงว่าด้วยภาษีและการค้า หรือ GATT เป็นกรอบหลัก ซึ่งมีองค์การการค้าโลก หรือ WTO ทำหน้าที่ดูแลเพื่อให้การเจรจาตกลงเรื่องการค้ามีอุปสรรคน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม สภาพการแข่งขันและการกีดกันทางการค้าของโลกได้เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับประเทศไทยมีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศต่างๆ หลายประเทศทำให้เกิดแนวคิดในการดำเนินการทางการค้า การผลิต และการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินการดังกล่าวของประเทศให้สูงขึ้น โดยใช้ปัจจัยการผลิต และความชำนาญทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศที่แตกต่างกันมาเกื้อกูลกัน

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) และฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดนโยบายและเป้าหมายอย่างชัดเจนในการเพิ่มประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจของไทย เพื่อใช้เป็นฐานอุตสาหกรรมการผลิตหลักของประเทศที่มีขีดความสามารถแข่งขันกับประเทศโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเปิดประตูเศรษฐกิจใหม่ของประเทศออกสู่การค้ากับนานาชาติโดยตรง ลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ และกระจายผลประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องกำหนดโครงการพัฒนาเมืองชายแดนเพื่อรองรับการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ โครงการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นดินแดนที่มีพรมแดนเชื่อมติดต่อกันสี่ประเทศ คือ ประเทศไทย พม่า สปป.ลาว และจีน การเปิดพรมแดนทางเศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้มีความเป็นไปได้เนื่องจากแต่ละประเทศได้ปรับระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบตลาดเสรีประกอบกับธนาคารพัฒนาเอเชีย ได้เข้ามาประสานให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ประกอบด้วย ประเทศไทย พม่า สปป.ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน ทั้งนี้ได้อาศัยศักยภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติเข้ามาสนับสนุนโดยการพัฒนาจะมุ่งพัฒนาเมืองชายแดนที่สามารถจะเปิดเป็นประตูการค้าได้ โดยได้มีนโยบาย กรอบแนวทางการพัฒนา และแผนปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้

2.4.2.1. นโยบาย

รัฐบาลได้ตระหนักถึงศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ชายแดนต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบริเวณพื้นที่ชายแดน โดยสนับสนุนการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน พร้อมทั้งเร่งรัดการพัฒนาประสิทธิภาพของเมืองชายแดนที่เป็นด่านผ่านแดนที่สำคัญโดยใช้โอกาสของความได้เปรียบเชิงภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจของสภาพพื้นที่ประเทศที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านให้สามารถเป็นประตูเชื่อมโยง สนับสนุนการประกอบธุรกิจการค้า การลงทุน

และการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน และพัฒนาให้เป็นฐานการผลิตที่สำคัญแห่งใหม่ของประเทศและอนุภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรมในอนาคต โดยได้ดำเนินนโยบายอย่างต่อเนื่องดังนี้

(1) **เร่งรัดการพัฒนาเมืองชายแดน และเมืองสนับสนุนสำคัญที่มีศักยภาพ** เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการพัฒนาสู่การเป็นฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรมและบริการตามบริเวณพื้นที่ชายแดน โดยมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่เฉพาะและพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน

(2) **ดำเนินนโยบายพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมกับประเทศเพื่อนบ้าน** เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งสองประเทศอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกันอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยในขั้นต้นร่วมกันพัฒนาระบบ โครงข่ายคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งทาง ถนน ทางอากาศ และทางน้ำ ภายใต้โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศให้มีความสมบูรณ์สามารถสนับสนุนและส่งเสริมภาคเอกชนให้การดำเนินธุรกิจการค้า การลงทุน การผลิต และการท่องเที่ยว ระหว่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรมโดยเน้นกลยุทธ์การพัฒนาเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ (Economic Corridor) ที่มีเป้าหมายพื้นที่พัฒนาที่ชัดเจนตามแนวเส้นทางเชื่อมโยงหลัก

2.4.2.2. กรอบแนวทางการพัฒนา

มีการกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจเมืองชายแดนในระยะยาวภายใต้แผนแม่บทและแผนปฏิบัติการพัฒนาเมืองชายแดนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของเมืองให้สามารถรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาความแออัดของระบบชุมชนเมืองที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ เพื่อให้สามารถรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นเรื่องทาง การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนาตลาดรวมสินค้าสถานีบรรจุและแยกสินค้ากล่อง (ICD) แหล่งท่องเที่ยว เขตอุตสาหกรรม และการพัฒนาพื้นที่ชายแดนให้เป็นเขตการค้าเสรี เขตการผลิตร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านได้ โดยดังนี้

(1) **กำหนดบทบาทหลักของเมืองชายแดนและเมืองสนับสนุน** โดยให้ **เมืองชายแดนหลัก** เป็นเมืองที่มีจุดที่ตั้งของด่านชายแดนที่สามารถเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศ และมีโอกาสพัฒนาเป็นศูนย์กลางด้านการค้า การผลิต โดยเฉพาะทางอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว **เมืองสนับสนุน** เป็นเมืองที่มีพื้นที่ตั้งอยู่ตอนในที่สามารถเป็นฐานสนับสนุนเมืองชายแดนหลัก โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางความเจริญของภูมิภาค ทั้งด้านการคมนาคมขนส่ง การค้า การลงทุน การผลิต และการท่องเที่ยว เช่น เชียงราย เป็นเมืองสนับสนุนหลักของแม่สาย เชียงแสน และเชียงของ

(2) **กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาหลักเป็น 3 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1** การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน ภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจใน

อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ ให้สนับสนุนกิจกรรมการค้า การลงทุน การผลิต และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นแนวพื้นที่เศรษฐกิจ **กลยุทธ์ที่ 2** การพัฒนาให้เป็นเมืองชายแดนที่นำอยู่ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืน โดยสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและแนวทางการพัฒนาเมืองนำอยู่ พร้อมทั้งจัดเตรียมระบบสาธารณูปโภค-สาธารณูปการรองรับการขยายตัวภายในเมืองให้เพียงพอ การพัฒนาคนและการเสริมสร้างขีดความสามารถในการบริหารจัดการและระบบการเงินการคลังของราชการส่วนท้องถิ่นในลักษณะที่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของเมืองให้สามารถสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเป็นไปตามกระบวนการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค **กลยุทธ์ที่ 3** จัดตั้งกลไกการประสานการพัฒนาในระยะยาว เพื่อกำหนดทิศทางและประสานงานให้เกิดการกระจายการบริหารและการจัดการสู่ภูมิภาค การเสริมสร้างขีดความสามารถของท้องถิ่น

2.4.2.3. แผนปฏิบัติ

(1) มีการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการพัฒนาเมืองชายแดน และเมืองสนับสนุนรวม 20 เมืองใน 13 จังหวัด อันได้แก่ แม่สาย เชียงแสน เชียงของ เมืองเชียงราย ห้วยโก๋น เมืองน่าน และแม่สอด(ภาคเหนือ) เมืองหนองคาย บึงกาฬ เมืองนครพนม เมืองมุกดาหาร ชองเม็ก และเมืองอุบลราชธานี (ภาคอีสาน) อรัญประเทศ (ภาคกลาง) สะเดา/ปาดังเบซาร์ หาดใหญ่ สุโงโลก เมืองระนอง และเบตง (ภาคใต้) ทั้งนี้รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณและเงินจากกองทุนกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคสนับสนุนการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพของเมืองและพื้นที่ชายแดนอย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนา ปรับปรุง และขยายระบบบริการโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการผ่านแดนของสินค้าและนักท่องเที่ยว และส่งเสริมธุรกิจท้องถิ่น เช่น ระบบประปา ระบบกำจัดน้ำเสีย การป้องกันน้ำท่วมในเมือง การก่อสร้างถนนเชื่อมโยงโครงข่ายถนนหลักแหล่งผลิตกับตลาด ท่าเรือท่องเที่ยว ขนส่งสินค้า และตลาดกลางสินค้า เป็นต้น

(2) มีการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจที่มีเป้าหมายตามแนวเส้นทางเชื่อมโยงหลัก ได้แก่

(2.1) ทางบก -โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ **เส้นทางเชื่อมโยงตามแนวตะวันออก - ตะวันตก** (เวียดนาม - สปป.ลาว - ไทย - พม่า) มีแผนงานก่อสร้างถนนช่วง มุกดาหาร - สหวันนะเขต - ดานัง พร้อมทั้งเตรียมขยายเส้นทางและพื้นที่พัฒนาเชื่อมโยงต่อไปยังพม่าให้ครบเต็มเส้นทาง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตามแนวคิดสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงทะเลจีนใต้กับทะเลอันดามันต่อไปในอนาคต **เส้นทางเชื่อมโยง กรุงเทพฯ - อรัญประเทศ - พนมเปญ - โฮจิมินห์ซิตี้ - ว่างเตา** **เส้นทางเชื่อมโยงตามแนวเหนือ-ใต้** (ไทย - พม่า - สปป.ลาว - จีน) มี 3 เส้นทาง ได้แก่ **เส้นทางไทย - สปป.ลาว - จีน** : เชียงของ (เชียงราย) - หลวงน้ำทา (สปป.ลาว) - บ่อเต็น - เชียงรุ่ง (จีน) -คุนหมิง : ไทย - สปป.ลาว - จีน **เส้นทางไทย - พม่า - จีน** : แม่

สาย (เชียงราย) – ท่าซี้เหล็ก (พม่า) – เชียงตุง – ต้าหลัว (จีน) – เชียงรุ่ง – คุณหมิง **เส้นทางไทย – สปป.ลาว – จีน** : ห้วยโก๋น (น่าน) – ปากแบ่ง (สปป.ลาว) – อุดมไชย – บ่อหาน (จีน) – เชียงรุ่ง – คุณหมิง

(2.2)ทางน้ำ -มีการพัฒนาเส้นทางเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขงเพื่อรองรับความตกลงการเดินเรือพาณิชย์ในลำน้ำโขง 4 ฝ่าย ได้แก่ ไทย สปป.ลาว พม่า และจีน

(2.3)ทางอากาศ -มีความร่วมมือพัฒนาระบบโครงข่ายการบินเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านจากระดับทวิภาคีที่มีครบทุกประเทศแล้ว เช่น กรุงเทพฯ – เวียงจันทน์ , กรุงเทพฯ – พนมเปญ , กรุงเทพฯ – ย่างกุ้ง , กรุงเทพฯ – เสียมราฐ , เชียงราย – หลวงพระบาง เป็นต้น

2.5.วิธานิพนธ์ เอกสาร บทความต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนา การอนุรักษ์ และการวางแผนเมืองชายแดน

2.5.1.แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

เมืองมีความสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าหากไม่มีเมืองเป็นศูนย์กลางที่จะเกื้อหนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ให้เป็นศูนย์กลางที่จะเชื่อมต่อกับเครือข่ายระบบเศรษฐกิจของโลก ความสำคัญนี้ทำให้มีการกำหนดนโยบายและแนวทางเพื่อปฏิบัติระดับนานาชาติ ดังนี้

- 1)กระบวนการเป็นเมืองเป็นสิ่งจำเป็นต่อเศรษฐกิจที่กำลังเติบโต
- 2)การเติบโตของเมืองใหญ่ในประเทศที่มีระบบของเมืองอ่อนแอจะสร้างปัญหามาก นโยบายจำกัด การเติบโตต้องใช้ทรัพยากรมหาศาลและต้องมีการดำเนินการในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง
- 3)เมืองเติบโตอย่างรวดเร็วและมีความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ การวางแผนและการจัดการเป็นนโยบายที่มีความสำคัญของชาติ

สุวัฒน์ ธานีนิติ (2542) กล่าวว่า “การพัฒนา” หมายถึง ทำให้ดีขึ้น ทำให้เจริญขึ้น การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ อันให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อสังคมและมวลมนุษยชาติ โดยการพัฒนาไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และส่งผลกระทบต่อสภาพพื้นที่ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ น้อยที่สุด รวมไปถึงความสามารถในการนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ได้เป็นระยะเวลานานที่สุด ซึ่งแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นแนวคิดในการอนุรักษ์ผนวกกับแผนพัฒนาประเทศ ทำให้เกิดแนวการพัฒนาครอบคลุมทุกด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ระบบนิเวศ และการประสานความสัมพันธ์ในสาขาพัฒนาต่างๆ และสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายของแต่ละด้าน ได้แก่

- 1)เป้าหมายทางด้านเศรษฐกิจ คือ การนำไปสู่การได้รับความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ ส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมกัน และมีสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น

2) เป้าหมายทางด้านสังคม คือ การนำไปสู่ความหลากหลายในวัฒนธรรม มีสถาบันที่ยั่งยืน มีความเป็นธรรมในสังคม และมีส่วนร่วมจากผู้คนต่างๆ ในสังคม

3) เป้าหมายทางด้านระบบนิเวศ คือ การนำไปสู่ความหลากหลายทางพันธุกรรม ความสามารถในการกลับคืนสู่สมดุลในกรณีที่ถูกรบกวนหรือถูกใช้ไป และความสามารถในการให้ผลผลิตทางชีวภาพ

ทับทิม วงศ์ประยูร (2542) กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจจึงหมายถึงการทำให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นหรือเจริญขึ้น ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจที่ดีนั้น คือ กระบวนการที่ทำให้รายได้ประชาชาติที่แท้จริงของประเทศเพิ่มขึ้นในระยะยาว เพราะถ้าอัตราการเพิ่มของรายได้ประชาชาติที่แท้จริงสูงกว่าอัตราการเพิ่มของประชากรแล้ว จะมีผลทำให้รายได้ต่อบุคคลที่แท้จริงสูงขึ้น เมื่อมีรายได้สูงขึ้น การปรับปรุงคุณภาพชีวิตจะดีขึ้น ความเป็นอยู่ของประชากรส่วนใหญ่ดีขึ้น ลดหรือขจัดปัญหาความยากจนและการว่างงาน ความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้และความยากจนจะหมดไปเมื่อได้รับสิ่งจำเป็นอันเป็นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิต ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจมี ดังนี้

1) รายได้ การพัฒนาเศรษฐกิจช่วยให้ประชากรในสังคมมีรายได้เพิ่มขึ้น มีสินค้าและบริการสนองความต้องการในการบริโภคเพิ่มมากขึ้น การดำรงชีวิตจะเปลี่ยนแปลงไป มีความสะดวกสบาย เนื่องจากมีรายได้ มีสินค้า และบริการที่อำนวยความสะดวกให้มาก

2) การผลิต การพัฒนาเศรษฐกิจทำให้เกิดเทคโนโลยีในการผลิตเพิ่มขึ้น วิธีการในการผลิตเปลี่ยนแปลงจากการผลิตภายในครัวเรือนเป็นการผลิตอุตสาหกรรม เพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของประชากรที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

3) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาเศรษฐกิจทำให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติมีประสิทธิภาพขึ้น ผลจากการผลิตทำให้ผู้ผลิตคิดหาวิธีที่จะผลิตให้ได้ต้นทุนต่ำ และให้ได้ผลผลิตสูงเพื่อผลกำไรจึงทำให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้ประโยชน์คุ้มค่าสูงที่สุด

4) การปฏิรูปโครงสร้างทางสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมเมือง เนื่องจากเกิดการปฏิรูปโครงสร้างของสังคมใหม่ ประชากรในสังคมมีการปรับตัวเข้าสู่ระบบสังคมเมือง ตามความเจริญของวัตถุที่ได้รับการพัฒนาและภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

5) การกระจายรายได้ การพัฒนาเศรษฐกิจจะช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ การมีงานทำ รายได้ประชาชาติเพิ่มสูงขึ้น การบริโภค การออม การลงทุน มีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น ตามการกระจายรายได้ที่เพิ่มขึ้น

6) การสาธารณสุข การอนามัย เมื่อประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่สุขภาพและอนามัย การรักษาพยาบาล การให้บริการทางด้านสาธารณสุขได้รับการพัฒนาตามระดับรายได้ วิวัฒนาการทางด้านกายภาพ การพยาบาล การบริการของโรงพยาบาล การใช้เทคโนโลยีในการรักษา ทำให้การบริการทางด้านสาธารณสุขและอนามัยมีคุณภาพสูงขึ้นเรื่อยๆ

7) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาเศรษฐกิจมีการนำเทคโนโลยีในการผลิตมาใช้เพื่อให้ได้ผลผลิตสูง ผลกระทบจากการผลิตบางอย่างทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น ในการพัฒนา

เศรษฐกิจจะต้องมีการวางแผนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ด้วย เพื่อป้องกันผลกระทบในทางลบที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ

ส่วนการพัฒนาพื้นที่นั้น จักรชัย พงศ์ประยูร (2536) กล่าวถึง แนวความคิดเกี่ยวกับขั้วความเจริญ (Growth Pole) ของ ฟรังซัว เปร์รู (Francois Perroux) เดิมทีนั้น ความสนใจในเรื่องการพัฒนาเมืองและภูมิภาค เริ่มขึ้นจากการนำแนวความคิดการวางแผนภูมิภาคเกี่ยวกับขั้วความเจริญมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาภูมิภาคหลายรูปแบบ ซึ่งแนวความคิดนี้จะสนับสนุนการลงทุนอุตสาหกรรมในเขตเมือง เพราะจะได้รับประโยชน์ต่างๆ จากการมีที่ตั้งใกล้กัน และเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเชื่อว่า เมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ ณ จุดศูนย์กลางแล้วความเจริญทางเศรษฐกิจจะกระจายออกไปจากพื้นที่ศูนย์กลางโดยพลวัตและก่อให้เกิดการลงทุนแบบใหม่ในภูมิภาคที่ห่างไกลออกไป จนในที่สุดทุกส่วนก็ได้รับผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจ ต่อมาเฮิร์ชแมน (Hirschman) ได้นำเอาแนวความคิดของเปร์รูมาอธิบายลักษณะของการส่งเสริมให้เกิดขั้วความเจริญของอุตสาหกรรมขึ้นในเขตเมือง เฮิร์ชแมนเชื่อเหมือนกันว่า การพัฒนาที่เกิดจากภาคเศรษฐกิจที่นำหน้าและส่งความเจริญต่อไปยังภาคอื่นๆ และมองการพัฒนาว่า เป็นผลพวงของความไม่เสมอภาค และเชื่อว่า ปัญหาที่ประเทศกำลังพัฒนาประสบอยู่นั้นเกิดจากปัจจัยการผลิตที่กระจัดกระจายและใช้ประโยชน์ไม่ได้เต็มที่ ฉะนั้น ยุทธวิธีในการพัฒนาที่ติดองกระตุ้นให้มีการนำทรัพยากรมาใช้และให้ความสำคัญแก่อุตสาหกรรมพื้นฐานก่อน เนื่องจากเป็นตัวก่อให้เกิดผลการเชื่อมโยงทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลัง (forward and backward linkage) ในรูปของปริมาณสิ่งนำเข้าและส่งออก ซึ่งเป็นการกระตุ้นความเจริญให้กระจายออกไปสู่ภูมิภาคอื่นๆ และอุตสาหกรรมดังกล่าวควรตั้งอยู่ในเมืองใหญ่เนื่องจากมีโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ การกำหนดให้เมืองใหญ่เป็นศูนย์กลางการเติบโตนั้น จะก่อให้เกิดการจ้างงานในศูนย์กลางและมีการลงทุนที่ต่อเนื่อง และกระจายผลการพัฒนาไปสู่เขตด้อยพัฒนาที่ห่างไกลออกไปในลักษณะที่เรียกว่า Trickle down effects ส่วนผลเสียที่เกิดจากการรวมตัวของความเจริญที่ศูนย์กลางก็คือ ภูมิภาคด้านล่างมักจะสูญเสียทรัพยากร ทุน รวมทั้งแรงงานฝีมือให้แก่ศูนย์กลาง แทนที่จะช่วยพัฒนาภูมิภาคของตนเอง ปรากฏการณ์นี้เรียกว่า Backwash effects ซึ่งก่อให้เกิดความแตกต่างทางพื้นที่ในระยะแรก แต่ในระยะยาวผลของการพัฒนาจะแทรกซึมผ่านไปสู่เขตด้อยพัฒนา และจะค่อยๆ ลดระดับความแตกต่างๆ ได้

จากแนวคิดของเฮิร์ชแมน (อ้างในจักรชัย พงศ์ประยูร, 2536) สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาเมืองและภูมิภาคเนื่องจากการส่งเสริมกาพัฒนาอุตสาหกรรมในเมืองหนึ่งย่อมจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อภูมิภาคโดยรอบ ซึ่งขนาดของเมืองใหญ่จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับระดับการพัฒนาของภาคเพราะเมืองที่มีขนาดใหญ่จะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ จากภาคเกษตรมาเป็นอุตสาหกรรมได้ง่ายขึ้น การที่เมืองเป็นศูนย์กลางติดต่อของภาค ทำให้ภาคได้รับความคิดใหม่จากภายนอกและช่วยให้คนในชนบทเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแนวความคิดดั้งเดิมที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาภาค สิ่งเหล่านี้ช่วยให้การพัฒนาภาคเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น การแก้ปัญหาเมืองอย่างเด็ดขาดก็ไม่สามารถทำได้โดยปราศจากกาพัฒนาในส่วนภูมิภาค

ควบคู่กันไป นอกจากนี้ จัตรชัย พงศ์ประยูร (2536) ยังเสริมว่า ฟรีดแมนน์ (Friedmann) เชื่อว่า แรงกระตุ้นในการพัฒนาจะเกิดขึ้น ณ จุดหนึ่งก่อนในภูมิภาคที่เป็นชุมชนเมืองซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจ แล้วจึงส่งผ่านไปยังอีกจุดอื่นๆ ตามลำดับ ซึ่งในที่สุดแล้วจะก่อให้เกิดลำดับศักยภาพของเมืองและภูมิภาคมหานครขึ้น พื้นที่ตั้งศูนย์กลางความเจริญจะมีลักษณะเป็นแกนกลางที่มีความสามารถในการกำหนดทิศทางของตัวเองได้ดีกว่าบริเวณรอบข้างที่ล่าช้ากว่าและเป็นชายขอบ ทรัพยากรจากพื้นที่ชายขอบไม่ว่าจะเป็นบุคลากรหรือวัตถุดิบจะถูกดึงดูดเพื่อสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองให้แก่ศูนย์กลางนั้น

แนวความคิดทั้งหมดนั้นแสดงให้เห็นถึงผลกระทบในด้านบวกและด้านลบของกระบวนการพัฒนาเมืองและภูมิภาค ดังนั้น การวางแผนพัฒนาเมืองที่มีลักษณะเป็นศูนย์กลางความเจริญจะต้องพิจารณาทุกแง่มุมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเชื่อมโยงของระบบเศรษฐกิจกับชุมชน วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม และจะต้องสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมของประเทศอีกด้วย

2.5.2. แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

พิชญา บุญภินนท์ (2545) กล่าวว่า ทิศทางของการพัฒนาเมืองทุกเมืองให้มีมาตรฐานเดียวกันในแง่ของจำนวนประชากรต่อสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่จำเป็น รวมทั้งบทบาทของเมืองแต่ละประเภทที่กำหนดตามศักยภาพของพื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติและระยะทางของเมืองเพื่อตอบสนองต่อความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่มาตรฐานและทิศทางการพัฒนายังขาดความยืดหยุ่นในมิติของวัฒนธรรมที่แตกต่างของแต่ละท้องถิ่น อย่างเช่น หากพื้นที่เป็นเมืองประวัติศาสตร์มีโบราณสถานเป็นจำนวนมากก็ควรควบคุมทิศทางการเติบโตของเมืองใหม่ให้อยู่นอกเขตอนุรักษ์และจำกัดการพัฒนาให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม และ ดุษฎี ทายตะคุ (2522) ได้กล่าวถึงการปฏิบัติแผนการอนุรักษ์ว่า เป็นการเก็บรักษาส่วนที่ดีที่สุดของเมืองและปรับปรุงส่วนใหม่ที่ไม่ดีให้สอดคล้องกับของเก่าที่ดี เป็นการอนุรักษ์อาคาร กลุ่มอาคาร และบริเวณที่เกี่ยวข้อง เป็นการค้นหาประโยชน์ใช้สอยใหม่ๆ ให้กับอาคาร และทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย นอกจากนี้ Worskett (1969) เสนอหลักการอนุรักษ์ดังนี้

1) การอนุรักษ์ไม่สามารถที่จะเก็บหรือรักษาทุกสิ่งไว้ได้ มีข้อจำกัดของเมืองมากที่ทำให้การอนุรักษ์ทำได้ไม่เต็มที่

2) การอนุรักษ์กับการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินควบคู่กัน

3) การอนุรักษ์อาคารและสิ่งก่อสร้างควรอยู่บนพื้นฐานของการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจ และเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีเครื่องมือสนับสนุนทางด้านกฎหมาย

4) หน่วยงานของท้องถิ่นควรเป็นผู้มีบทบาทในการลงทุนและการใช้กำลังในการควบคุมการลงทุนโดยความร่วมมือของภาคเอกชน

5) ความสำเร็จของการอนุรักษ์ส่วนหนึ่งมาจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ

ในการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ กรมศิลปากรได้ดำเนินการปรับปรุง บูรณะ จัดสภาพแวดล้อม โบราณสถานต่างๆ เพื่อการสงวนรักษาคุณค่าแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรม เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยมีนโยบายและแผนงานในการบูรณะและอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์คือ

นโยบาย

1) อนุรักษ์โบราณสถานที่ยังปรากฏในพื้นที่โครงการบูรณะและอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ ตามหลักวิชาการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมไว้เป็นหลักฐานทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมของมนุษยชาติ

2) อนุรักษ์และพัฒนาสภาพทางกายภาพของพื้นที่เขตโบราณสถานให้คงไว้ซึ่ง บรรยากาศของชุมชนโบราณโดยให้สอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

3) พัฒนาด้านการใช้มรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและ สังคม

4) เป็นการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7-8 ในการปลูกฝังความเข้าใจและความรักหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรม ของชาติให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นและชาติในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ คุ้มครอง และเผยแพร่สืบทอด ให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

แผนงาน

- 1) การวางแผนการใช้ที่ดินบริเวณโครงการบูรณะและอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์
- 2) การวางแผนระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการหลัก
- 3) การรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์
- 4) การจัดระบบชุมชนที่อยู่อาศัยให้เหมาะสม
- 5) การบริการวิชาการและการท่องเที่ยว
- 6) การจัดแผนพัฒนารวมทั้งจัดหางบประมาณในการดำเนินการเพื่อพัฒนาและปรับปรุงบริเวณโครงการบูรณะและอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ในด้านการใช้ที่ดิน การสาธารณูปโภค สภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 7) จัดทำแนวทางการปฏิบัติตามแผนการพัฒนาและกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบ
- 8) เสนอแนะรูปแบบการจัดองค์กรเพื่อการบริหารงานโครงการบูรณะและอนุรักษ์เมือง ประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งอัตรากำลังบุคลากรและการพัฒนาคุณภาพบุคลากร

2.5.3. แนวความคิดเกี่ยวกับเมืองชายแดนและเขตแดนระหว่างประเทศ

พรมแดน (Frontier) และชายแดน (Border) ตามที่ Pressott (1965) ได้ให้คำนิยามไว้ นั้นมีความหมายเดียวกัน คือ พรมแดนการเมือง เป็นดินแดนที่ตั้งอยู่บริเวณเขตแดนระหว่างประเทศที่ทั้งสองประเทศนั้นยังไม่กำหนดเป็นที่แน่นอนว่าบริเวณนั้นเป็นพื้นที่ของประเทศใด เนื่องจากว่าการปักเขต

แดนยังไม่สมบูรณ์ บริเวณดังกล่าวจึงถือได้ว่าอยู่ในระยะการเปลี่ยนแปลง พรมแดนการเมืองมักเป็นพื้นที่ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ ขาดความปลอดภัย มีการตั้งถิ่นฐานเบาบาง เพราะสภาพทางกายภาพของบริเวณพรมแดนมักเป็นพื้นที่ทางทะเลทราย ภูเขา แม่น้ำ หรือพื้นที่ป่าไม้

ส่วนเขตแดนระหว่างประเทศ จะปรากฏเมื่อได้มีการปักเขตแดนแล้ว ซึ่งเขตแดนระหว่างประเทศจะยึดสันปันน้ำ สันเขา หรือลักษณะทางกายภาพอื่นๆ หรือใช้ลักษณะความแตกต่างทางด้านสังคม วัฒนธรรมมาเป็นตัวแบ่งเขตแดนโดยแล้วแต่ความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

ดังนั้น พรมแดนหรือชายแดนจะเกิดขึ้นก่อนเขตแดนระหว่างประเทศและมีลักษณะเป็นโซนในขณะที่เขตแดนระหว่างประเทศจะมีขึ้นหลังจากที่มีการปักเขตแดนแล้ว โดยเขตแดนจะทำหน้าที่เป็นจุดสิ้นสุดของอำนาจอธิปไตย หรืออำนาจการปกครองของรัฐซึ่งมีลักษณะเป็นแนวเขตไม่ใช่เป็นโซน

2.5.4. ลักษณะพิเศษของเมืองชายแดน

ในการวิเคราะห์ การเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน จำเป็นต้องเข้าใจในลักษณะพิเศษของเมืองชายแดนที่มีความแตกต่างไปจากเมืองทั่วไป โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ได้เสนอลักษณะของเมืองชายแดนในโครงการศึกษาจัดทำแผนแม่บทเพื่อปรับปรุงเมืองชายแดนทางการท่องเที่ยว ดังนี้

1) เมืองชายแดนจะเปรียบเสมือนประตูทางบก หรือทางน้ำของประเทศและเมืองชายแดนที่มีจุดผ่านแดนดังกล่าว จะทำหน้าที่เป็นประตูการค้าทางบกหรือทางน้ำระหว่างประเทศ แต่จะไม่พบลักษณะพิเศษเช่นนี้กับการคมนาคมทางอากาศ เพราะการตั้งสนามบินนานาชาติไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่กับความเป็นเมืองชายแดน จะพบในหลายๆ เมืองในประเทศไทย รวมถึงเมืองเชียงแสนที่สามารถเป็นประตูเชื่อมโยงอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

2) เมืองชายแดน เป็นเมืองที่มีการค้าระหว่างชายแดน มีการส่งออกหรือนำเข้าสินค้าไม่ว่าจะเป็นสินค้าที่เสียภาษีหรือเสียภาษี การเป็นเมืองการค้าชายแดนทำให้ต้องมีการติดต่อกับเมืองอื่นๆ ดังนั้น เมืองชายแดนจึงมักจะมีการเคลื่อนไหวทางธุรกิจการค้ามากกว่าเมืองทั่วไป และเศรษฐกิจของเมืองชายแดนมักจะมีขึ้นอยู่กับการค้าระหว่างประเทศ เช่น ด้านชายแดนประเทศไทย ที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศพม่า สปป.ลาว และจีน (ตอนใต้)

3) เมืองชายแดน เป็นเมืองที่มีการผสมผสานวัฒนธรรม เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ อาหาร ทำให้ความหลากหลายของวัฒนธรรมเป็นที่จุดสนใจ เป็นสัญลักษณ์ของเมืองชายแดนดังกล่าว เมืองเชียงแสนก็มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ เช่น ภาษาพูด อาหารพื้นเมือง ประเพณีต่างๆ เป็นต้น

4) เมืองชายแดน เป็นเมืองที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน แต่โดยส่วนใหญ่การเคลื่อนย้ายของแรงงานมักขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างค่าแรงของทั้ง 2 ประเทศ เช่น แรงงานพม่า สปป.ลาว เข้ามาขายแรงงานในประเทศไทย เพราะอัตราค่าจ้างแรงงานสูงกว่าและหางานได้ง่ายกว่า สำหรับการเคลื่อนย้ายแรงงานภายในเมืองเชียงแสน มีปรากฏในลักษณะของแรงงานต่างด้าวเข้ามา

ทำงานในเมืองเชียงใหม่ โดยเข้ามาเป็นแรงงานขนถ่ายสินค้าขึ้น-ลงเรือบริเวณถนนริมโขง เพราะได้รับค่าแรงที่ดีกว่าในประเทศของตนเอง

5) เมืองชายแดนมักมีโอกาสที่จะเป็นแหล่งที่มีการเลี้ยงกัญญาหมาย เช่น การเลี้ยงภาชีศุลกากร การหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การค้ายาเสพติด และสิ่งผิดกฎหมายอื่นๆ ซึ่งมักจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ จำเป็นต้องมีการวางแผนและปรับปรุง สำหรับการเลี้ยงภาชีศุลกากรในเมืองเชียงใหม่โดยในเขตเมืองเชียงใหม่มีการค้าขายกับประเทศจีน (ตอนใต้) ซึ่งมีสินค้านำเข้า-ส่งออกโดยการขนส่งทางเรือ ซึ่งวิธีการส่งต่อสินค้าจะมุ่งเพียงตรวจสอบเอกสารเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีการสุ่มตรวจประเภทสินค้าจึงเป็นช่องทางที่มีการลักลอบนำสินค้านี้ศุลกากรเข้ามา รวมไปถึงการลักลอบนำเข้ายาเสพติดด้วย ทั้งนี้ เป็นผลมาจากอัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่มีจำนวนไม่เพียงพอทำให้ไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึงเมื่อเทียบกับพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ นอกจากนี้ ยังเป็นสินค้าจาก สปป.ลาว เนื่องจากพรมแดนติดต่อซึ่งเป็นแนวแม่น้ำโขงเป็นช่วงค่อนข้างยาวทำให้ห่างไกลจากการควบคุมของเจ้าหน้าที่ การตรวจสอบเป็นไปอย่างยากลำบาก รวมทั้งปัญหาของการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานพม่า สปป.ลาว ที่ลักลอบเข้ามาทำงานในฝั่งประเทศไทยเป็นประจำ

โดยสรุปแล้ว การเป็นเมืองชายแดนนั้นฐานะทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมมักจะมีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านอย่างใกล้ชิด เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของประเทศเพื่อนบ้านในด้านต่างๆ เช่น ความไม่สงบตามแนวชายแดน นโยบายทางด้านเศรษฐกิจ และนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ก็จะมีผลกระทบต่อเมืองชายแดนทางใดทางหนึ่ง อย่างเช่นเมืองเชียงแสนดังที่กล่าวมาข้างต้น

2.5.5.งานวิจัยเกี่ยวกับเมืองชายแดน

ชญญา พจนธารี (2542) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการวางแผนพัฒนาเมืองชายแดนกรณีศึกษา ห้วยโก๋น จังหวัดน่าน พบว่า ห้วยโก๋นเป็นจุดผ่านแดนที่มีศักยภาพในการทำหน้าที่เป็นเมืองหน้าด่านและเป็นประตูการค้าเชื่อมโยงกับพื้นที่ภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเป็นประตูการค้าและฐานการผลิตที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีความได้เปรียบทางที่ตั้ง และมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งผลิต แหล่งทรัพยากร กับด่านขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ จึงทำให้ต้องมีการวางแผนแนวทางการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการขยายตัวในด้านการแลกเปลี่ยนทางการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และศิลปวัฒนธรรม เช่น ที่ทำการตรวจคนเข้าเมือง ที่ว่าการอำเภอเฉลิมพระเกียรติ สถานีตำรวจภูธร สถานีอนามัย โรงเรียน ตลาดการค้าชั่วคราว

อัญญา หรินทรเวช (2541) พบว่า อำเภอแม่สายในช่วงที่ผ่านมา มีการพัฒนาขยายตัวมีความเจริญเทียบพร้อมในหลายๆ ด้าน ทั้งระบบสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ แต่ยังมีปัญหาอยู่บ้างเกี่ยวกับระบบการระบายน้ำ ปัญหาจราจร ซึ่งจะมีผลต่อการค้าพาณิชย์ รวมไปถึงการใช้ประโยชน์ที่ดินยังไม่เต็มที่เนื่องจากการพัฒนายังกระจุกตัวอยู่เฉพาะพื้นที่ ส่วนสภาพการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวมีอัตราการขยายตัวค่อนข้างสูงเนื่องจากนโยบายการส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว

ประกอบกับยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดเชียงราย และแผนพัฒนาอำเภอแม่สาย แต่อย่างไรก็ตาม ก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความไม่สงบเรียบร้อยของประเทศพม่าซึ่งส่งผลด้านลบต่อสภาพเศรษฐกิจการค้าและการท่องเที่ยวของอำเภอแม่สาย ดังนั้น ภาครัฐของไทยและประเทศพม่าจำเป็นต้องสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างกัน

ชำนาญ พินศรี (2541) ได้ศึกษาแนวทางในการวางแผนซึ่งนำการพัฒนาชุมชนเมืองมุกดาหาร และพื้นที่ต่อเนื่องซึ่งเป็นชุมชนชายแดนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 เชื่อมระหว่างเมืองมุกดาหาร-แขวงสะหวันนะเขต พบว่าสะพานมิตรได้ส่งผลกระทบทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การค้า การบริการ การท่องเที่ยว การลงทุนภาคเอกชนและราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้น การขยายตัวของเมืองมุกดาหารจะเติบโตออกไปทางถนนสายหลักและทางทิศเหนือของตัวเมืองที่ตั้งโครงการสร้างสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโต ได้แก่ สถานการณ์ความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยและ สปป.ลาว ความได้เปรียบด้านที่ตั้งของเมืองมุกดาหาร ความแตกต่างและการพึ่งพาทางด้านเศรษฐกิจ การบริการทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ภาษา ศาสนาและชาติพันธุ์ และพบว่า เมืองมุกดาหารมีข้อจำกัดทางด้านกายภาพคือ ปัญหาตลิ่งพังบริเวณริมแม่น้ำโขง และพื้นที่ทางทิศใต้กับทิศตะวันตกมีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง

โสรัจ สายบัว (2539) ได้ศึกษาชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบเพื่อคุณภาพของการเป็นเมืองศูนย์กลางการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและในกลุ่มประเทศอินโดจีน และให้เชื่อมโยงกับจังหวัดนครราชสีมาซึ่งเป็นศูนย์กลางของภาค พบว่า การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เศรษฐกิจและการเมืองของโลกตลอดจนการฟื้นฟูและการพัฒนาของประเทศในกลุ่มอินโดจีนทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสที่จะเป็นศูนย์กลางและประตูหน้าด่านสู่การบูรณะอินโดจีนทั้งด้านการประสานความช่วยเหลือ การค้าผ่านแดน และการท่องเที่ยว แผนพัฒนาของประเทศได้ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมของภาคที่ใช้วัตถุดิบในภาคและจากประเทศเพื่อนบ้านตลอดทั้งสนับสนุนการค้า การบริการของภาค โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเมืองอุบลราชธานียังมีการพัฒนาระบบโครงข่ายของถนนสายรองและสายย่อยไม่ทันกับการขยายตัวของชุมชน จึงทำให้การขยายตัวและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินส่วนใหญ่ขยายตัวไปตามถนนสายหลัก เกิดการใช้ที่ดินไม่เป็นระเบียบ การจราจรติดขัด สิ่งแวดล้อมเป็นมลพิษจากขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

เจษฎา สุวดี (2537) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาเมืองหนองคายเพื่อรองรับผลกระทบจากสะพานมิตรภาพ พบว่า ผลกระทบของสะพานมิตรภาพมีต่อเมืองหนองคายทั้งในระดับเมืองและภูมิภาค และทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นอย่างมากทำให้เมืองหนองคายมีบทบาทและหน้าที่ที่จะต้องเกี่ยวข้องในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับเมืองจนถึงในระดับชาติ เมืองหนองคายเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว ซึ่งได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาเมืองหนองคายเพื่อรองรับผลกระทบจากสะพานมิตรภาพภายใต้เงื่อนไขของเวลาและขีดจำกัดทางด้านข้อมูล เท่าที่จะมีหลักฐานยืนยันเพียงพอที่จะพิสูจน์ให้เห็นได้ในทางกายภาพ ส่วนผลกระทบจากสะพานมิตรภาพที่จะเกิดขึ้นกับเมืองหนองคายแต่ไม่มีหลักฐานยืนยันว่าเกิดขึ้นอย่างแน่นอนหรือไม่นั้นยังคงมีอยู่ อันได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มมาก

ยิ่งขึ้นนั้นหมายถึงความต้องการใช้ระบบสาธารณูปโภคและระบบโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานที่เพิ่มสูงขึ้น ความต้องการใช้น้ำ ปริมาณน้ำเสีย และปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้น เมืองหนองคายจะดำเนินการจัดการอย่างไว้กับสิ่งต่างๆ เหล่านี้ นอกจากนี้ รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งภายหลังจากการเปิดสะพานมิตรภาพแล้วนักท่องเที่ยวชาวไทยซึ่งมีมากกว่า 80 % ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดของเมืองหนองคาย มีแนวโน้มที่จะเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคลและรถนำเที่ยวมากยิ่งขึ้น เมืองหนองคายและสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นได้

2.6.สรุป

ยุคกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้โลกมีลักษณะไร้พรมแดนมากขึ้น โดยเฉพาะประเด็นในความเป็นสากลของทุนที่ก่อให้เกิดการลงทุนข้ามชาติ การแข่งขันเพื่อลดต้นทุนการผลิตมากขึ้นในตลาดโลกโดยมีแรงงานราคาถูกเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง โครงสร้างการผลิตของระบบเศรษฐกิจไทยจะเปลี่ยนไปโดยความสำคัญของภาคเกษตรกรรมจะลดลงไปในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมีความสำคัญมากขึ้น ซึ่งประเทศไทยต้องสามารถปรับตัวโดยการเปิดโอกาสให้ประชาคมในภูมิภาคต่างๆ ที่มีความหลากหลายสามารถติดต่อค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านได้ในเชิงเหลี่ยมเศรษฐกิจต่างๆ เช่น กรณีภาคเหนือกับสาธารณรัฐประชาชนจีน พม่า และ สปป.ลาว ดังนั้น เพื่อมิให้เกิดช่องว่างให้การพัฒนาระหว่างเมืองกับชนบท ในลักษณะของเมืองหลวงที่มีความเจริญมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม แต่ชนบทกลับมีความยากจน มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจต่ำและเติบโตช้า ภาครัฐจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบริเวณพื้นที่ชายแดนโดยสนับสนุนการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน พร้อมเร่งรัดการพัฒนาประสิทธิภาพของเมืองชายแดนที่เป็นด่านผ่านแดนสำคัญ มีการระบบขนส่ง สื่อสาร และสาธารณูปโภคด้านต่างๆ อันเป็นพื้นฐานสู่การขยายตัวของธุรกิจที่จะมีลักษณะเชื่อมโยงไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศเพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจและความเจริญสู่ท้องถิ่นซึ่งมาตรการของรัฐที่จะเร่งการขยายตัวของชุมชนเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจประกอบด้วย การสนับสนุนหรือส่งเสริมแนวคิดของเหลี่ยมเศรษฐกิจ เช่น สีเหลี่ยมเศรษฐกิจและหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ เมืองชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านจะมีบทบาทสำคัญเพราะจะเป็นศูนย์กลางในการติดต่อด้านการค้า การลงทุน การผลิต โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว จากเหตุผลที่กล่าวมา ทำให้เมืองเชียงแสนมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการเป็นเมืองชายแดนแห่งหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง และอนุภาคภาคเหนือตอนบน เชื่อมโยงกับ สปป.ลาว และจีน ซึ่งมีผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม

ดังนั้น เพื่อทำการศึกษา แนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน : กรณีศึกษา เมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องศึกษาลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษาในบทที่ 3 ต่อไป